

görmemesi için tedbir alınıp alınmadığı hususlarına dikkat eder, sünnete uygun kesim yapmayanlar cezalandırılırdı. Kesilen hayvanın yüzülmesi sırasında da gereken hassasiyetin gösterilmesi istenir, hayvanın canı çıkmadan paçalarının kesilmesi ve yüzmeye başlanması hoş görülmezdi. Hz. Ömer Medine'de, kesilen hayvanın soğumadan yüzülmemesi konusunda dellâl bağırtmıştı (İbnü'l-Uhuve, s. 99). Kasapların dükkân önünde kesim yaparak halkı rahatsız etmelerine izin verilmez, başka yerde kesilen hayvanların dükkâna taşınması sırasında da buna dikkat edilmesi istenirdi. Ayrıca dükkân ve çevrenin temizliğine özen gösterilmeli, kelle, iç yağ, iškembe, bağırsak ve kemikleri insanların gelip geçtikleri yerlere atarak pis kokuya, sinek ve haşaratın üremesine sebep olunmamalı idi.

Kasap müşteriye semiz hayvan gösterip zayıf ve hastalıklısını kesip satamaz, ayrıca keçi ve koyun etini karıştıramazdı. Bunun için keçi etinin üzerine za'feran sürülmesi veya ayrı kütükler kullanılması tavsiye edilirdi. Kütükler sert ağaçtan olmalı ve her zaman temiz tutulmalı, iş bitiminde sinek ve haşarat konmaması, kedi köpek gibi hayvanlar tarafından kirlenmemesi için iyice temizlenip tuzlandıktan, tuz bulunamadığında üzerine öğütülmüş üşne (ışnân "bir tür ağaç yosunu") serpidikten sonra hurma lifinden veya hasırdan örülmüş bir örtüyle örtülmeli idi. Osmanlılar döneminde keçi ve koyun kasaplarının ayrıldığı da olmuştur (Kazıcı, s. 104). Kasap hayvanın çeşitli yerlerindeki etleri birbirine karıştıramazdı. Aynı şekilde bayat ve taze etlerin karıştırılıp satılması da yasaktı. Kasaplar, eti helâl olduğu halde pislik yeme itiyadında olan ve belli bir süre özel beslenmeye tâbi tutulması gereken hayvanlar (cellâle) konu-

sunda dikkatli olmak, ayrıca kesilecek hayvanın hamile olup olmadığına bakmak zorundaydılar.

Hisbeyle ilgili eserlerde kasaplara bugün dahi çok ileri sayılabilecek sorumluluklar getirildiği görülmektedir. Bunlardan birinde etlerin satırda değil bıçakla ayrılması istenir; gerekçesi ise satırın kemiklerin kırılmasına ve etin içine küçük kemik parçalarının karışmasına sebep olmasıdır. Daha yakın zamanlara ait, meselâ Osmanlılar'ın çıkardıkları kanun ve nizamnâmelerde de tel dolap edinilmesi zorunluluğu, kasap dükkânlarının boyutlarının tesbiti gibi gelişmeye bağlı bazı yenilikler görülür. Kararların büyük bir bölümü et fiyatlarına konulan narhla ilgilidir. Kasapların ortaklaşa hareketle et fiyatlarını arttırmaları yasaklanmıştır. Endülüs'te kasapların etlerine fiyat etiketi koymaları mecburi idi. Muhtesibin belirlediği fiyatın altında veya üstünde satanlar cezalandırılırdı (Makkarî, I, 218).

Osmanlılar'da önemli günlerdeki esnaf geçişlerinde kasaplar da yer alırlardı; meselâ Nakkaş Osman'ın 990 (1582) tarihli *Surnâme-i Hümayun*'unda dükkânlarında asılı etleri, bıçakları ve kütükleriyle resmedilmişlerdir. Daha yakın dönemlere ait bazı resim ve kartpostallarda da hayvan sırtında gezici kasaplar görülmektedir. XX. yüzyılın başlarına ait vergilerle ilgili belediye nizamnâmelerinde kasap esnafı siğir ve ganem (koyun) selhâneleriyle dükkânlarda çalışanlar, pazarcı ve gezginci kasaplar, ciğerciler, tezgâhtarlar ve çıraklar olarak tesbit edilmiştir (*Mecelle-i Umûr-ı Belediyye*, IV, 1945).

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü lügâti't-Türk Tercümesi, II, 48-49, 101; *Lisânü'l-Arab*, "kşb", "İhm" md.leri; Buhârî, "Büyü", 21; Müslim, "Şayd", 57; İbn Ebû Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1409/1989, V, 8; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥşîl* (nşr. Muhammed Haccî), Beyrut 1405/1985, IX, 352-353; Kurtubî, *el-Câmi*, Kahire 1372, XII, 64; İbnü'l-Uhuve, *Me'âlimü'l-kurbe fi aḥkâmî'l-hisbe* (nşr. R. Levy), London 1938, s. 97-105; Abdurrahman eş-Şeyzerî, *İslâm Devletinde Hisbe Teşkilâtı* (nşr. Abdullah Tunca), İstanbul 1993, s. 61-63; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, Kahire 1392/1972, IX, 281-282; Münâvî, *Feyzû'l-kadîr*, II, 246; Makkarî, *Nefhu't-tîb*, I, 218; İbn Abdurraûf, *Risâle fi âdâbî'l-hisbe* (nşr. E. Levi-Provençal, *Selâşü resâ'il Endelûsiyye fi âdâbî'l-hisbe ve'l-muhtesib* içinde), Kahire 1955, s. 92-96; *Mecelle-i Umûr-ı Belediyye*, I, 252; IV, 1945; Elmalılı, *Hak Dini*, III, 1577; Abdülhay el-Kettânî, *et-Terâtibü'l-idâriyye* (Özel), II, 327-328; III, 6; Ziya Kazıcı, *Osmanlılarda İhtisab Müessesesi: Osmanlılarda Ekonomik Dini ve Sosyal Hayat*, İstanbul 1987, s. 101-105.

NEBİ BOZKURT

KASAS SÜRESİ

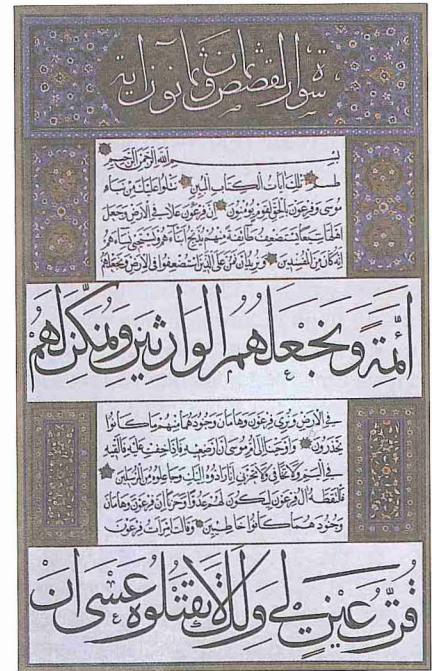
(سورة القصص)

Kur'an-ı Kerim'in
yirmi sekizinci sûresi.

Mekke döneminde Neml sûresinden sonra nâzil olmuştur. Seksen sekiz âyet olup fâsılası ر, ل, م, ن harfleridir. Adını 25. âyette geçen ve "kıssa" kelimesinin çoğulu olan "kasas"tan alır. Sûrede Hz. Mûsâ'nın hayatı ve Firavun'la arasına da yer verilir. Kasas sûresinin müslümanların Mekkeli müşriklerin baskılarına mâruz kaldıkları bir dönemde indiği anlaşılmaktadır. Sûre ihtiva ettiği mesajlarla Allah'ın gücünün her şeyi yönlendirdiğini, Allah'a gerçek anlamda inanan ve güvenen kişiler için O'nun desteğinin her zaman mevcut olduğunu vurgulamaktadır.

İlk âyeti hurûf-ı mukattaadan "tâ-sîn-mîm" olan Kasas sûresinin muhtevasını üç bölümde ele almak mümkündür. Birinci bölümde (âyet 3-46) Firavun'un, yönetimi altındaki İsrâiloğulları'na yaptığı zulümden bahsedilerek onların erkek çocuklarını öldürttüğü, kız çocuklarını sağ-

Kasas sûresinin ilk âyetleri

XVII. yüzyıla
ait bir
kıyafetnâmede
kasap tasviri
(Gastallan
Histori
Tahtureks)

biraktığı ifade edilir ve Allah'ın iradesinin orada ezilen kimselere yardım etme yönünde olduğu belirtilir. Daha sonra Hz. Mûsâ'nın çocukluğu, gençliği, Mısır'dan Medyen'e gidişi, orada evlenmesi, Mısır'a yeniden dönüşü, ailesiyle birlikte Tûr dağına çıkışı ve burada kendisine vahiy gelmesi üzerine kavmine tebliğe başlaması, Firavun'u imana davet etmesi, Firavun'un Hz. Mûsâ'yı yalanlaması ve sonunda Kızıldeniz'de boğulması anlatılır. Sürenin Hz. Mûsâ kıssasıyla ilgili bölümü üslûp ve muhteva bakımından bundan önceki Şuarâ ve Neml sûreleriyle benzerlik göstermektedir.

Kasas sûresinde, Hz. Mûsâ kıssası ilk defa karşılaşılan bir olay tarzında anlatılmakta ve Kur'an kıssalarının anlatım amacına paralel olarak bazı önemli uyarılara ve öğütlere de yer verilmektedir. Bu kıssada hâkimiyet ve iktidar Firavun'un şahsında somutlaştırılırken onun karşısında görünürde gücü bulunmayan Mûsâ'nın şahsında doğru yolda olanların azim ve gayret göstermeleri halinde başarıya ulaşacaklarına işaret edilmektedir. Burada bir bakıma, Mekke müşrikleri arasındaki hâkim zümrenin aşağıladığı ve her türlü haksızlığı reva gördüğü müslümanlar için müjde ve teselli, bu zümre için de Firavun'un karşılaştığı felâkete benzer bir cezaya çarptırılma uyarısı yer almaktadır.

Sürenin ikinci bölümünde (âyet 47-75) Hz. Peygamber'in Allah'tan vahiy aldığına dair sözlerinin doğruluğuna vurgu yapılarak müşriklerin itirazları reddedilmekte, Hz. Mûsâ ile Hz. Muhammed'in tebliğleri arasındaki ortak noktaya dikkat çekilmekte, ayrıca Hz. Mûsâ ile Firavun arasında meydana gelen çatışmanın benzerinin Resûl-i Ekrem ile Mekke müşrikleri arasında cereyan ettiğine temas edilmektedir. Diğer taraftan bu bölümde Hz. Peygamber'e sevdiği bir kimseyi hidayete erdirmesi için kendi çabasının yeterli olmayacağı, hidayetini Allah'ın dilemesine bağlı bulunduğu bildirilir (âyet 56). Kaynaklarda bu âyetin Resûlullah'ın amcası Ebû Tâlib hakkında nâzil olduğu belirtilmektedir. Buna göre Ebû Tâlib ölüm döşeğinde iken imana davet edilmiş, Kureyşliler'in kınamasından korkan amcasının iman etmekten çekinmesi üzerine bu âyet nâzil olmuştur (*Müsned*, II, 434, 441; Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", 40; Vâhidî, s. 193-194). Yakın çevresinde yer aldıkları halde iman etmeyen kimseler için üzülen Resûl-i Ekrem'in bu âyetle teselli edildiği anlaşılmaktadır. Bu bölüm-

de ayrıca dünya hayatının geçiciliğine, daha önce halkı refah içinde şıarmış nice şehirlerin helâk edildiğine dikkat çekilir, kıyamet gününün bazı sahneleri tasvir edilir ve Allah'ın varlığıyla ilgili kevnî delillere yer verilir.

Kasas sûresinin son bölümünde (âyet 76-82) Kârûn kıssası anlatılmaktadır. Hz. Mûsâ'nın kavminden olup büyük bir servete sahip bulunan Kârûn zenginliğine güvenerek böbürlenmiş, insanlara haksızlık etmiş ve sonunda Allah kendisini servetiyle birlikte yerin dibine geçirmiştir. İlk defa bu sûrede bahsedilen, bundan sonra iki sûrede daha adı geçen (el-Ankebût 29/39; el-Mü'min 40/24) Kârûn'un kimliği hakkında çeşitli rivayetler vardır (bk. KÂRÛN). Bu kıssada dünya malının fâniliği, servetin asıl sahibinin Allah olduğu, dolayısıyla ondan muhtaçların da yararlanması gerektiği, Allah'ın vereceği sevabın dünya malından daha değerli olduğu bildirilmektedir. Öte yandan kıssa, dolaylı olarak hem Mekke müşrikleri arasındaki servet sahipleri hem de bu kesime imrenen kimseler için ibretler ihtiva etmektedir. Kârûn kıssasının ardından gelen iki âyette ise (âyet 83-84) yeryüzünde büyüklük taslamaktan ve fesat çıkarmaktan sakınanların âhirette kurtuluşa erecekleri, iyilik yapanlara yaptıklarının daha güzeliyle karşılık verileceği, kötülük yapanların da işlediklerinin dengiyle cezalandırılacağı belirtilerek kıssadan çıkarılacak derslere işaret edilmektedir. Sûre, Allah'tan başka ilâh bulunmadığını ve O'nun zâtından başka her şeyin helâk olacağını bildiren, İslâm'ın ulûhiyyet ve tevhid akidesinin özeti mahiyetindeki âyetle sona ermektedir.

Sûrede yer alan Firavun kıssasında iktidar gücünün, Kârûn kıssasında ise ekonomik gücün kişiyi kibir, azgınlık ve şımarıklığa sevketmesi, bu güçlerin insanlara karşı zulüm ve baskı aracı olarak kullanılması halinde bu imkânların onlar için nasıl bir felâkete dönüşeceği anlatılmaktadır. Sûrede Firavun ve Kârûn kıssaları arasında yer alan âyetler ve bazı kıyamet sahneleri kıssalardan çıkarılabilecek ibret ve dersleri pekiştirmekte, böylece sürenin muhtevası bütünlük arz etmektedir.

Hz. Peygamber'den rivayet edilen, "Kasas sûresini okuyan kimseye Mûsâ'yı tasdik eden ve yalanlayan kişilerin sayısınca sevap verilir; yerde ve gökte bulunan bütün melekler kıyamet günü o kimsenin doğru sözlü olduğuna şahitlik ederler" meâlindeki hadisin sahih olmadığı anlaşılmaktadır (Muhammed et-Trablusî, I, 986).

Ali b. Abdur Dağrîrî, *Uşûlü'l-'akide fi dav'i sûretü'l-Kaşas* adıyla bir yüksek lisans çalışması yapmıştır (1408/1988, Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Süüd el-İslâmîyye). Hallâc-ı Mansûr bu sûre ile Şuarâ ve Neml sûrelerinin başlangıcındaki "tâ" ve "sîn" harflerinin okunuşundan elde ettiği "tâsîn" kelimesine çeşitli sırrı-tasavvufî mânalar yükleyerek *Kitâbü'l-Ṭavâsîn* adlı eserini telif etmiş, Louis Massignon ve Paul Nwyia tarafından neşredilen eser çeşitli dillere de çevrilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "kşş" md.; *Müsned*, II, 434, 441; Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", 40; Taberî, *Câmî'u'l-beyân* (Bulak), XX, 18-82; Vâhidî, *Esbâbü'n-nüzûl*, Kahire 1379/1959, s. 193-194; Muhammed et-Trablusî, *Keşfü'l-ilâhî 'an şedidî'z-za'f ve'l-mevzû' ve'l-vâhî* (nşr. M. Mahmûd Ahmed Bekkâr), Mekke 1408, I, 986; Elmalılı, *Hak Dini*, V, 3715-3760; Mevdûdî, *Tefhîmü'l-Kur'ân* (trc. Muhammed Han Kayanî v.dğr.), İstanbul 1987, IV, 133-194; Seyyid Kutub, *Fî Zilâli'l-Kur'ân* (trc. Salih Uçan v.dğr.), İstanbul 1991, VIII, 67-134; İzzet Derveze, *et-Tefsîrü'l-hadis: Nüzul Sırasına Göre Kur'ân Tefsiri* (trc. Ekrem Demir), İstanbul 1997, II, 283-323; M. Ali Sâbûnî, *Kâbes min nûri'l-Kur'âni'l-Kerim*, Kahire 1418/1997, s. 205-249.

KÂMİL YAŞAROĞLU

KASASÜ'L-ENBİYÂ

(bk. KISAS-ı ENBİYÂ).

KASBA CAMİİ

Tunus Kasbası'nda
XIII. yüzyıla ait bir cami.

Muvahhidler'den Ebû Zekeriyâ Yahyâ'nın emriyle 629 (1232) yılında inşasına başlanarak 633'te (1235-36) tamamlanmıştır. Camiden önce bitirilen minare ise kitâbelerine göre Ramazan 630 (Hazarân 1233) tarihlidir. Şehirde Zeytûne Camii'nden sonra ikinci önemli yapı durumundaki Kasba Camii çeşitli devirlerde birçok defa tamir edilmiştir. Mihrap üzerinde 922 (1516) yılını veren Arapça kitâbeden Osmanlı döneminde ciddi bir onarım geçirdiği anlaşılmaktadır. Bu tarihte ahşap minber kaldırılarak yerine mermer minber konmuştur. Petek bölümündeki mermer üzerine sülûs hattıyla yazılan altı satır halindeki Türkçe kitâbeye göre minare 1061 yılı Ramazanında (Ağustos-Eylül 1651) Dayı Mehmed Laz tarafından tamir ettirilmiştir. 1291'de (1874) Mehmed Sâdık Bey caminin kuzeybatı yönündeki duvar üzerinde yeni bir kapı açtırmıştır. Son olarak 1961'de yapı aslına uy-